

400. obljetnica kontinuiranog djelovanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Nacionalna i sveučilišna knjižnica ove godine također slavi 400. godišnjicu svoga postojanja, no to nije slučajnost. Ona svoj početak također ima u osnutku isusovačkog kolegija, jer je njegova bogata knjižnica postala njezinim temeljnim fondom. U isusovačkim kolegijima osnivale su se gimnazije, koje su postale temelj javnog školstva u katoličkom dijelu Europe, jer su bile namijenjene obrazovanju laika. U njima su, uz gimnazije, osnivanja i velika učilišta i sveučilišta. Razvojem isusovačkog kolegija u Zagrebu rasla je potreba za knjigama i tako je kontinuirano rasla knjižnica zagrebačkog kolegija. Knjižnica se nastavila usporedno razvijati s kolegijem više od stoljeća i pol.

Papa Klement XIV. ukinuo je isusovački red (1773) pod pritiskom europskih vladara te je raspušten njegov zagrebački kolegij, a time i njegova bogata knjižnica. Time se fond, izgrađivan dugo vremena, našao u opasnosti da se jednostavno raznese. Protonotar hrvatskog kraljevstva i istaknuti prosvjetitelj Nikola Škrlec Lomnički (1720–1799) zalagao se da fond dobije Kraljevska akademija znanosti koja je u duhu prosvjetiteljstva zamijenila (1776) isusovački kolegij. Njegovim nastojanjem knjižnica se nije samo održala, nego se i povećala te postala jezgra velike javne knjižnice u Zagrebu. Tome je osobito pripomogao zagrebački kanonik Baltazar Adam Krčelić (1715–1778) koji je Kraljevskoj akademiji (1777) poklonio svoju bogatu knjižnicu (najvrednije knjige poslije su ipak prenesene u mađarske knjižnice). Godine 1816. Akademijina je knjižnica dobila pravo na primjerke knjiga tiskanih u tiskari Peštanskog sveučilišta, a 1818. službeno je priznata kao javna knjižnica. Njezin fond je proširivan darivanjima privatnih knjižnica Maksimilijana Vrhovca 1818. i grofice Eleonore Patačić 1818. i 1835. godine,² kao i doprinosima malih darovatelja – svećenika, profesora i učitelja. Unatoč svemu tome, 1837. godine dobila je pravo na obvezatni primjerak svih tiskovina u Hrvatskoj i Slavoniji. Antun Kukuljević iste joj je godine nadjenao latinsko ime - *Nationalis Academica Bibliotheca*. U tome nazivu isticala se dvojna funkcija knjižnice - obrazovna i nacionalna - koja je ostala njezinim trajnim obilježjem.

Razdoblje narodnog preporoda uvelike je pripomoglo razvitku knjižnice. Reformom visokog obrazovanja 1850/1851. godine ukinuta je Kraljevska akademija znanosti u Zagrebu. Filozofski fakultet, odnosno pojedini njegovi predmeti priključeni su zagrebačkoj Glavnoj gimnaziji kao njezin VII. i VIII. razred, a od Pravnog fakulteta Kraljevske akademije znanosti ustrojena je u Zagrebu Kraljevska pravoslavna akademija (*Regia academia iuris*). Ona je do 1874. godine bila jedina visokoškolska institucija na hrvatskom prostoru. Slijedom navedene podjele podijeljen je i fond knjižnice između Glavne gimnazije i Pravoslavne akademije. Nakon što je 1874. osnovano moderno sveučilište, preimenovanoj Sveučilišnoj knjižnici pripali su veći dijelovi fondova Narodne čitaonice s knjižnicom (osnovane 1838. godine), privatna biblioteka Ljudevita Gaja te knjižnične zbirke Narodnog muzeja. Od tog vremena sustavno se preuzimaju privatne biblioteke istaknutih kulturnih i političkih ličnosti.³ Godine 1914. trajno joj je povjerena na čuvanje knjižnica Zagrebačkog kaptola, *Metropolitana*, koja je posjedovala pergamentne kodekse još iz 11. i 12. st. Nakon Prvog svjetskog rata nastavlja se širiti preko fakultetskih, muzejskih i institutskih knjižnica, ali nakon Drugog svjetskog rata nameću joj se ideološka i financijska ograničenja, unatoč višestruko poraslim potrebama. U novije vrijeme, ponovno joj je narasla uloga kao središnje knjižnične ustanove. Tako je 1995. godine otvorena nova zgrada u sastavu proslave pete obljetnice Dana državnosti, a knjižnica se okrenula tehnoškopolj modernizaciji kako da bi pratila duh vremena.

2 Grofica Eleonora Patačić poklonila je iz obiteljske biblioteke 643 djela u 906 svezaka, a Maksimilijan Vrhovac Zagrebu 707 djela u 825 svezaka.

3 Nikole Zrinskog (1892), Ljudevita Gaja (1893), Nikola Tomašića (1918), Isidora Kršnjavog i Milana Maruša (1919), obitelji Kušević (1959)...

Održavanjem tribina Deset najznačajnijih hrvatskih knjiga započeto je obilježavanje 400. godišnjice osnutka i djelovanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Istim povodom svakog mjeseca u 2007. godini, osim u srpnju i kolovozu, održat će se predstavljanje po jedne od deset najvažnijih djela hrvatske pisane povijesti od 7. do 20. stoljeća. Izbor temeljnih spomenika napravili su akademici Stjepan Damjanović i Josip Bratulić, a zanimljiv podatak jest da se zapravo radi o jedanaest najvažnijih djela, jer su u siječnju predstavljene dvije knjige.⁴

Središnja svečanost proslave održana je 22. veljače 2007. u prostorijama knjižnice, a nazočili su joj visoki predstavnici državnih vlasti, znanstvenih, kulturnih i javnih institucija te diplomatskog zbora. Među njima su bili predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, ministar kulture Božo Biškupić i ministar znanosti, obrazovanja i športa Dragan Primorac, potpredsjednica Hrvatskog sabora Vesna Pusić, predsjednik Ustavnog suda Petar Klarić, rektor Sveučilišta u Zagrebu Aleksa Bjeliš, zagrebački gradonačelnik Milan Bandić i mnogi drugi. Tijekom svečanosti otvorene su dvije izložbe - »Blago Nacionalne i sveučilišne knjižnice« autora akademika Josipa Bratulića i Stjepana Damjanovića (suradnik Ivan Kosić) i »Povijest Nacionalne i sveučilišne knjižnice« autorice Mikice Maštrović i Ivana Kosića.⁵ Predstavljena je i prva monografija posvećena knjižnici, *NSK u Zagrebu 1607–2007*, koju je uredio Aleksandar Stipčević.

Povodom obljetnice održan je i znanstveni skup od 9. do 11. svibnja, posvećen povijesnim aspektima nastanka i razvoja NSK, s uvidom u perspektive njezina razvoja i mogućih uloga u budućnosti. Tijekom skupa dvadesetak domaćih i inozemnih stručnjaka izlagalo je o povijesnim i suvremenim aspektima knjižničarstva. Zbornik radova sa skupa u potpunosti je dostupan na službenim stranicama knjižnice (http://www.nsk.hr/UserFiles/File/dokumenti/400obljetnica/Zbornik_Radova.pdf), a koristeći se radovima iz njega napisan je i ovaj kratak pregled povijesti knjižnice.

Kao što je najavljeno, čitava godina bit će posvećena obilježavanju ove godišnjice pa se pridružujemo čestitkama na četiri stoljeća neprekinutog djelovanja i pozivamo vas na preostala predstavljanja iz ciklusa Deset najznačajnijih hrvatskih knjiga.

---

4 Konkretno, radilo se o Kronici popa Dukljanina i Salonitanskoj povijesti Tome Arhidakona. Program predstavljanja knjiga dostupan je na internetskoj adresi <<http://www.nsk.hr/Info.aspx?id=175&hid=118>>.

5 Prva izložba dostupna je na internetskim stranicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a uskoro bi trebala biti i druga: <http://www.nsk.hr/virtualne_izlozbe.aspx>.

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
godina IV, broj 4, Zagreb, 2007.

Glavni i odgovorni urednik

Goran Mihelčić

Uredništvo

Martina Borovčak, Vanja Dolenc, Goran Mihelčić, Filip Šimetin Šegvić

Urednički savjet, odabir i redaktura rasprava i članaka

Maja Crnjac

Dizajn i priprema za tisak

Nela Marušić
Željka Jordan

Lektura i korektura

Martina Kovačević
Jasna Šarić

Prijevodni sažetaka na engleski jezik

Davor Šoštarić

Izdavač

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Naklada

Tiskano u 500 primjeraka

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na financijskoj potpori u tiskanju ovog broja. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

isha.protempore@gmail.com